

ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ У ГАЛУЗІ ПЕРЕКЛАДУ І ОСВІТНІ ВИМОГИ ДО ЙОГО НАВЧАННЯ

У статті розглянуто вимоги до навчання перекладу на основі порівняння зарубіжних (американських, британських та австралійських) професійних стандартів. Наведено перелік якостей, які необхідні майбутнім перекладачам для здійснення професійної діяльності залежно від складності документів. Проаналізовано освітні вимоги до професійної діяльності перекладачів; умови здійснення усного перекладу з аркуша; знання, навички та вміння, необхідні для здійснення усного перекладу з аркуша (знання змісту процесу перекладу, володіння мовою перекладу і мовою оригіналу на відповідному рівні). Описано потенційні проблеми, що можуть ускладнити здійснення і оцінку усного перекладу з аркуша. Надано рекомендації щодо практичного впровадження курсу усного перекладу з аркуша.

Ключові слова: вимоги до навчання перекладу, етапи здійснення усного перекладу з аркуша, професійний стандарт, усний переклад з аркуша.

Постановка проблеми. Характерною рисою вищої освіти сьогодення є підвищений інтерес науковців різних галузей до проблеми навчання перекладу. Дослідження зарубіжних професійних стандартів і освітніх вимог до навчання перекладу є необхідною передумовою створення методики навчання перекладу, що зумовлює актуальність статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В США, Великобританії, Австралії та країнах Європи, існують організації (наприклад, ASTM (American Society for Testing and Materials), Language Industry Association тощо), які займаються розробкою різних стандартів. В галузі перекладу ними розробляються стандарти, стосовно різних видів перекладу та якості перекладацьких послуг [2; 3; 4]. В даній статті ми розглянемо Американський стандарт контролю якості послуг усного перекладу (F 2089-01), Британський національний професійний стандарт усних перекладачів (National Occupational Standards in Interpreting) і Австралійський стандарт з усного перекладу з аркуша (LOTE) PSPTIS613A, оскільки вони слугують основою для створення програм для навчання різних видів перекладу.

Мета статті – проаналізувати зарубіжні (американські, британські й австралійські) професійні стандарти щодо умов здійснення усного перекладу з аркуша (УПА); переліку знань, навичок та вмінь, необхідних для здійснення усного перекладу з аркуша; та щодо практичного впровадження курсу усного перекладу з аркуша.

Викладення основного матеріалу дослідження. В американському стандарті контролю якості послуг усного перекладу (F 2089-01) розглянуто чинники, які визначають якість перекладацьких послуг та встановлено критерії для кожного компонента. Такі критерії визначають мінімальні стандарти якості послуг у перекладацькій діяльності відповідно до чітко встановлених вимог. Цей стандарт, також, один із перших в США, в якому визначено освітні вимоги до професійної діяльності перекладачів під час усного галузевого перекладу. В ньому стверджується, що майбутній перекладач повинен, окрім знання предмету перекладу та спеціальної термінології, мати «широку загальну освіту» (broad general education), до якої відноситься наступне:

- 1) середня або вища освіта;
- 2) здатність швидко отримувати поверхневі знання в нових галузях;
- 3) мати ґрунтовні знання з однієї або декількох спеціалізацій, які підтверджені сертифікатом за результатами тестування (наприклад, для виконання перекладу в технічний, правовій або медичній сферах) [4].

У змісті Британського національного професійного стандарту усних перекладачів (National Occupational Standard in Interpreting) розглянуто поняття «усний переклад», роль перекладача під час перекладу, принципи професійної діяльності та характеристики її здійснення, перелік знань, навичок та умінь, необхідних для виконання різних видів перекладу [1; 2].

Цікавим, у цьому стандарті, є, по-перше, перелік сфер і документів для яких варто застосовувати усний переклад з аркуша, а по-друге, характеристики для здійснення професійної

діяльності і перелік знань та умінь необхідних для здійснення УПА, які відрізняються залежно від виду документу.

На увагу заслуговує і розгляд характеристик (якостей) для здійснення професійної діяльності, а саме УПА для складних документів, їх налічується сім, а для стандартних – дев'ять. Спочатку розглянемо характеристики (якості) для здійснення УПА складних документів: 1) перекладач справедливо оцінює можливість виконання ним УПА документу; 2) перекладач завчасно повідомляє замовника, якщо йому потрібно більше часу на підготовку або пошук інформації в сфері, в якій здійснюється переклад, або він (перекладач) повинен запропонувати альтернативу; 3) перекладач повинен вміти ефективно користуватися довідниками для перевірки технічних або спеціальних термінів; 4) перекладач забезпечує УПА змісту документу, передаючи зміст точно і без ускладнень; 5) перекладач робить перифраз складної термінології і фраз, якщо вони не мають еквівалентів в мові перекладу (МП); 6) текст перекладу (ТП) має точно відбивати значення документу, його реєстр, стиль, жанр тощо; 7) за необхідності, перекладач перевіряє і уточнює із авторами тексту оригіналу (ТО) будь-які сумнівні твердження. Окрім зазначених вище, характеристики для здійснення УПА стандартних документів включають такі пункти: 8) перекладач визначає чи зможе він здійснити УПА у визначений час, зазвичай 20 хвилин (оскільки в першому пункті не вказується термін); 9) перекладач здійснює УПА не лише фактичної інформації, а також передає точку зору автора і його наміри.

Далі розглянемо знання та уміння необхідні для здійснення УПА як стандартних так і простих документів. Для здійснення ефективного УПА перекладач повинен: 1) знати зміст процесу УПА;

2) володіти МП і мовою оригіналу (МО) на рівні 5 (найвищий рівень за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, відповідає рівню С 2.1.) для складних документів і на рівні 4 для простих документів (другий найвищий рівень за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, відповідає рівню С 2.2.); 3) знати особливості цільової культури, особливості мовної комунікації і вміти застосовувати їх під час УПА; 4) знати стилістичні реєстри (офіційний, розмовний, неофіційний тощо), вміти передавати стилістичний реєстр МО на МП і письмовий реєстр МО усним МП під час УПА; 5) правильно оцінити вимоги до УПА та потреби замовника; 6) вміти обговорювати умови контракту, включаючи термін виконання УПА, способи оплати, способи компенсації та умови залучення третіх сторін; 7) знати галузь до якої відноситься ТО; 8) використовувати довідкові матеріали, такі як словники і глосарії в паперовому чи електронному вигляді; 9) знати і вміти запропонувати альтернативи УПА за необхідності [1].

Стандарт на основі якого створюються навчальні програми УПА в вищих навчальних закладах Австралії – стандарт PSPTIS613A. Він корисний тим, що деякі його вимоги може бути використано під час створення вітчизняних програм для навчання УПА.

Стандарт містить чотири розділи: 1) етапи здійснення УПА і критерії виконання; 2) необхідні знання, навички і вміння; 3) рекомендації щодо практичного впровадження УПА; 4) умови виконання УПА та уточнення критеріїв його оцінювання.

Як бачимо, перший розділ включає три етапи здійснення УПА, кожен з них містить від 2 до 5 критеріїв виконання. Перший етап – *аналіз тексту*, відповідно до якого перекладачеві потрібно визначити наскільки доречно використання УПА відповідно до ситуації; визначити основні функції ТО та зрозуміти текст під час читання; бути обізнаним з проблемами, які можуть виникнути під час УПА та бути здатним виконати переклад в обмежений час; визначити інформацію в ТО з контексту та встановити загальне розуміння ТО; проаналізувати ТО, звертаючись до наявних джерел або автора ТО а разі потреби. Другий етап – *переклад тексту оригіналу мовою перекладу* – передбачає створення плану здійснення УПА, створення опорних пунктів у ТО (за необхідності) і прийняття рішення щодо перекладу; передачу семантики ТО мовою перекладу в точній та послідовній формі; використання вірогіднісного прогнозування ТО під час здійснення УПА та забезпечення відповідної швидкості перекладу (уповільнення або прискорення) залежно від ситуації. Третій етап – *оцінка УПА* – вимагає аналізу здійсненого УПА щодо його відповідності меті та завданням ТО; визначення переваг та недоліків під час процесу УПА, щоб врахувати їх під час здійснення наступного УПА.

В другому розділі описуються дев'ять груп знань, навичок і умінь, необхідних для здійснення УПА. Перша група – навички і вміння комунікації використовуються перекладачем для перевірки доречності УПА; обговорення проблем перекладу; пошуку допомоги у разі необхідності; досягнення точності перекладу. Друга група – навички і вміння міжособистісного спілкування, необхідні для того,

щоб залишатися наполегливим та впевненим; мати чітке уявлення про обговорювані проблеми та термін виконання УПА. Третя група – перекладацькі навички і вміння, необхідні перекладачу для того, щоб осмислити та виразити складну інформацію МП; відтворити фактичний та лінгвістичний зміст з високим ступенем точності; вирішити проблеми еквівалентності; використовувати технічні, мовні та риторичні навички для забезпечення зв'язності та достовірності передачі ТО. Четверта група – мовленнєві навички і вміння, необхідні для ефективного здійснення УПА мовою перекладу. Передбачається, що перекладач повинен володіти найвищим рівнем МП (рідної мови); розрізняти письмовий і усний реєстри; володіти відповідною термінологією та забезпечувати відповідну швидкість УПА. П'ята група – мовні навички і вміння в МО, володіння ними допоможе перекладачу досягти найвищого розуміння тексту; проаналізувати ТО (включаючи пунктуацію, граматику та семантику); визначити основні опорні пункти ТО; в повному обсязі використати навички вірогіднісного прогнозування. Шоста група – організаційні, володіння якими допоможе перекладачу: завершити переклад у необхідний термін; правильно спланувати УПА; організувати необхідні ресурси. Сьома група – навички і вміння вирішення проблем, необхідні для прийняття правильного рішення щодо перекладу та вибору варіантів перекладу. Восьма група – пошукові навички і вміння, необхідні перекладачу для пошуку додаткової інформації або класифікації ТО використання довідкового матеріалу. І остання – дев'ята – навички і вміння самоврядування, володіння якими допомагає подумки скомпонувати інформацію для передачі в повідомленні, визначити чи володіє він (майбутній перекладач) особистісними та професійними якостями для здійснення УПА й оцінити власну діяльність.

Далі ми розглянемо знання, які необхідні майбутнім перекладачам для здійснення УПА відповідно до австралійського стандарту PSPTIS613A. Так, перекладач повинен бути обізнаний із сферами, які вимагають здійснення саме УПА. Він повинен володіти не лише мовними, але й культурологічними і правовими знаннями, які можуть бути використані при здійсненні УПА; знати основні методи та принципи необхідні під час виконання УПА, а саме: етичні норми; ділові стандарти поведінки; умови перекладу юридичних документів (для юридичної сфери); умови перекладу медичних документів (наприклад, клінічна практика, інформована згода тощо); умови перекладу науково-технічних документів, умови дотримання конфіденційності. Необхідним є розуміти роль перекладача під час перекладу, знати про відповідальність, яка покладається на нього під час УПА; знати про дослідницькі методи для отримання доступу до допоміжного матеріалу та умови його використання. Для здійснення професійного УПА, перекладач повинен знати про структуру різних типів тексту для різноманітних цілей в МП і МО; знати про методи, що допомагають розпізнавати інформацію відповідно до контексту, до них відносяться: оглядове читання, читання вголос, виокремлення основної інформації та зв'язків, отримання інформації на рівні абзацу, аналіз супровідного графічного матеріалу [3].

Третій розділ містить рекомендації щодо практичного впровадження УПА, він повинен розглядатися разом з етапами здійснення УПА і критеріями його виконання, необхідними знаннями, навичками і вміннями. Він, також, містить приблизні критерії оцінювання під час навчання УПА. Їх (критерії) розподілено на дві групи: 1) основні критерії оцінювання, необхідні для визначення рівня компетентності; 2) спеціальні критерії і критерії оцінювання, що залежать від контексту.

Перша група, окрім загальної високої оцінки рівня компетентності, може містити критерії, які визначають точність та швидкість здійснення УПА і можуть включати такі складові: оцінка знань письмового реєстру (його структури), оцінка знань, які допоможуть встановити доцільність виконання УПА, можливі проблеми під час перекладу та вміння запропонувати альтернативу УПА; оцінка навичок і вмінь читання, аналізу ТО планування УПА; оцінка навичок і вмінь застосування стратегій пошуку невідомих термінів та незрозумілих виразів; оцінка знань різниці письмового і усного реєстрів; оцінка навичок і вмінь передачі письмового реєстру ТО усним реєстром МП.

Друга група містить спеціальні критерії оцінювання, що залежать від контексту, досвіду перекладача, умов здійснення перекладу, рівня взаємодії між клієнтом і перекладачем, відносин між колегами, з їх (критерії) допомогою оцінюють навички/вміння і стратегії виконання УПА. Відповідно до критеріїв цієї групи, оцінюються: знання про типи ТО, які використовуються у різних жанрах; навички і вміння здійснення УПА ТО різних жанрів. Під час оцінювання беруться до уваги висновки третьої сторони щодо здійснення УПА і зовнішні обставини, що могли вплинути на здійснення УПА.

Четвертий розділ включає умови виконання УПА та уточнення критеріїв його оцінювання.

Під час оцінки виконання УПА, потрібно брати до уваги умови (навколишнє середовище) та ситуації, які можуть впливати на переклад.

Далі ми надамо роз'яснення щодо використання деяких термінів і словосполучень які зустрічаються в критеріях оцінювання стандарту PSPTIS613A. Так, під час оцінки мети УПА, ми повинні брати до уваги, що це не завжди точна передача ТО МП. Вона (мета) може включати: підтвердження інформації в ТО; оприлюднення супровідної документації до переговорів; надання лише заміток ТО.

Під час оцінки УПА, потрібно пам'ятати, що його здійснення може бути ускладнене або навіть неможливе: 1) з юридичних причин (в юридичній сфері); 2) якщо оприлюднення ТО призводить до інформованих рішень (мається на увазі, рішення, яке приймається, виключно, на основі інформації отриманої під час УПА); 3) з технічних причин: довжина тексту (дуже довгий текст), лексична щільність та синтаксична складність.

Оцінка ключових характеристик усного повідомлення ТО може включати: володіння МО, знання регістру (письмового і усного), знання особливих вимог щодо подачі тексту (фахових, регіональних тощо).

Під час оцінки навичок і вмінь читання, потрібно брати до уваги: рівень володіння МО, розбірливість надрукованого ТО, особливості читання (для мов з арабським алфавітом).

Під час здійснення УПА також може оцінюватися правильна інтерпретація перекладачем контексту, наприклад: точна передача супровідного графічного матеріалу; основних фактів; контексту, мети та теми; культурологічних, соціальних та ситуативних елементів, які є значимими; наміру автора; природи ТО.

Оцінка навичок і вмінь аналізу ТО може включати: оцінювання предметних знань, знання граматики, знання пунктуації, знання стилів і регістрів, знання синтаксису тощо.

Щоб оцінити навички і вміння планування УПА необхідно встановити чи вміє майбутній перекладач інтонаційно виділяти важливу інформацію, розуміє скорочення / позначення слів, виразів тощо, чи не зловживає він паузами.

Потенційні проблеми, що можуть ускладнити здійснення і оцінку УПА: розбірливість ТО; наявність складної термінології, недоречність здійснення УПА; доступність додаткових ресурсів; рівень компетентності перекладача, двозначність висловлювань ТО.

Вирішення вищезазначених проблем можливе за рахунок пошуку відповідних ресурсів для розуміння МО (у відповідній сфері), повідомлення про те, що з технічних або юридичних причин ТО повинен бути наданий перекладачеві завчасно. Повідомлення про те, що третя особа буде читати ТО вголос, після чого перекладач повинен здійснювати переклад (в цьому випадку УПА перетворюється на абзацно-фразовий переклад (АФП)).

На оцінку загального рівня компетентності виконання УПА можуть впливати: рівень володіння МО і МП, рівень зв'язності мовлення, рівень володіння культурологічними знаннями, знання регістру, рівень швидкості та своєчасності виконання УПА, рівень володіння лінгвістичними знаннями, використання інтонації [2].

Висновки. Таким чином, під час створення методики навчання перекладу та укладання вітчизняних програм необхідно враховувати перелік знань, навичок і вмінь для здійснення УПА, етапи здійснення УПА, критерії його виконання та критерії його оцінювання. Подальшими розвідками у цьому напрямку можуть бути уточнення потенційних проблем, які ускладнюють здійснення і оцінку УПА та дослідження інших критеріїв, необхідних для укладання вітчизняних програм для навчання УПА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сімкова І. О. Сучасний стан навчання майбутніх бакалаврів-філологів усного двостороннього перекладу в науково-технічній сфері / І.О. Сімкова / Педагогіка вищої та середньої школи (Зб. наук. праць). – 2014. – Вип.42. – С. 67–71.
2. National Occupational Standard in Interpreting. – [Чинний від 2010-05-01]. – London: SILT, National Centre for Languages. – 2010. – 40 p.
3. Standard PSPTIS613A – Sight translate (LOTE) / A joint initiative of Australian and State and Territory Government. – [Чинний від 2012-11-01]. – [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу: <https://training.gov.au/Training/Details/PSPTIS613A>

4. US Standard Guide for Quality Assurance in Translation F-2089-01 / American Society for Testing and Materials. – [Чинний від 2001-11-05]. – [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу: <http://www.astm.org/Standards/F2089.htm>

I. O. Simkova

ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЕ СТАНДАРТЫ В ОБЛАСТИ ПЕРЕВОДА И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТРЕБОВАНИЯ К ЕГО ОБУЧЕНИЮ

Резюме. В статье рассмотрены требования к обучению перевода на основе сравнения зарубежных (американских, британских и австралийских) профессиональных стандартов. Приведен перечень качеств, которые необходимы будущим переводчикам для осуществления профессиональной деятельности в зависимости от сложности документов. Проанализированы образовательные требования к профессиональной деятельности переводчиков; условия выполнения устного перевода с листа; знания, навыки и умения, необходимые для выполнения устного перевода с листа (знание содержания процесса перевода, владение языком перевода и языком оригинала на соответствующем уровне). Описаны потенциальные проблемы, которые могут осложнить осуществление и оценку устного перевода с листа. Предоставлены рекомендации по практическому внедрению курса устного перевода с листа.

Ключевые слова: профессиональный стандарт, требования к обучению перевода, устный перевод с листа, этапы выполнения устного перевода с листа.

I. Simkova

PROFESSIONAL STANDARDS IN INTERPRETING SPHERE AND EDUCATIONAL REQUIREMENTS TO ITS TRAINING

Summary. The article deals with requirements to translation/interpreting training, they are considered on the ground of foreign (American, British, and Australian) professional standards comparison. The list of qualities that are necessary for the future translators in their professional activity, depending on the complexity of the document is given. The educational requirements to the professional activity of interpreter/translator; conditions of sight translation performance; knowledge, skills, and sub-skills necessary for sight translation performance (knowledge of the translation process, knowledge of the target language and the source language at the appropriate level) are analysed. The potential problems that could make difficult the implementation and evaluation of the sight translation are described. The recommendation on practical implementation of sight translation course is proposed.

Key words: professional standard, requirements to translation/interpreting, sight translation, stages of sight translation performance.

